

SPIS TREŚCI

1.	Informacje ogólne o Liechtensteinie	3
1.1.	Informacje geograficzne	3
1.2.	Cechy charakterystyczne Liechtensteinu	3
1.3.	Święta państwowe i religijne	4
1.4.	Telefony alarmowe i informacyjne	4
1.5.	Adresy polskich placówek dyplomatycznych	5
1.6.	Adresy informacyjnych stron internetowych o Liechtensteinie w języku angielskim ..	5
1.7.	Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu	5
2.	Praca w Liechtensteinie	5
2.1.	Podejmowanie pracy przez obywateli Polski w Liechtensteinie	5
2.1.1.	Zasady dostępu obywateli Polski do rynku pracy	5
2.1.2.	Prowadzenie własnej działalności gospodarczej w Liechtensteinie	7
2.2.	Sposoby poszukiwania pracy w Liechtensteinie	8
2.2.1.	Publiczne służby zatrudnienia	8
2.2.2.	Europejskie Służby Zatrudnienia EURES	9
2.2.3.	Niepubliczne agencje pośrednictwa pracy	9
2.2.4.	Prasa	9
2.2.5.	Inne sposoby poszukiwania pracy	9
2.2.6.	Ubieganie się o pracę (wymagane dokumenty – CV, list motywacyjny i inne)	9
2.3.	Warunki pracy	9
2.3.1.	Rodzaje umów o pracę	9
2.3.2.	Czas pracy	10
2.3.3.	Urlop wypoczynkowy	10
2.3.4.	Wynagrodzenie za pracę	10
2.3.5.	Okres wypowiedzenia umowy o pracę	10
2.4.	Podatki	11
2.4.1.	Podatek dochodowy od osób fizycznych i od majątku	11
2.4.2.	Podatek VAT	11
2.4.3.	Inne podatki i opłaty lokalne	11
2.5.	Zabezpieczenie społeczne	12
2.5.1.	Świadczenia z ubezpieczeń społecznych – beneficjenci i warunki uzyskania	12
2.5.1.1.	Emerytura	12

2.5.1.2. Świadczenia na wypadek choroby	12
2.5.1.3. Świadczenia z tytułu macierzyństwa	13
2.5.1.4. Renta z tytułu niezdolności do pracy	13
2.5.1.5. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	14
2.5.2. Inne świadczenia socjalne – beneficjenci i warunki uzyskania	14
2.5.2.1. Świadczenia rodzinne	14
2.5.2.2. Ubezpieczenie na wypadek śmierci współmałżonka, rodzica.....	15
2.5.2.3. Świadczenia z tytułu bezrobocia	16
2.5.3. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu	16
3. Warunki życia	16
3.1. Zakwaterowanie	16
3.2. Prawo jazdy	17
3.3. System edukacji w Liechtensteinie	17
3.3.1. Staże.....	19
3.3.2 Kredyty studenckie ..	
3.4. Uznawalność dyplomów i kwalifikacji dla celów zawodowych	19
3.5. Kursy języka narodowego	20
3.6. System opieki zdrowotnej w Liechtensteinie	20
3.6.1. Ogólne zasady dostępu do usług medycznych w Liechtensteinie	20
3.6.2. Ubezpieczenie zdrowotne	21
3.6.3. Dokumenty niezbędne do uzyskania świadczeń medycznych	21
3.6.4. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu	22

1. Informacje ogólne o Liechtensteinie

1.1. Informacje geograficzne

Księstwo Liechtenstein (*Fürstentum Liechtenstein*) to małe państwo położone w Alpach, między Austrią i Szwajcarią. Kraj leży nad Renem i nie ma dostępu do morza. Powierzchnia księstwa to 160 km².

Liechtenstein jest w dużej części krajem górzystym, najwyższy szczyt to Grauspitz o wysokości 2599 m n.p.m., najniższym punktem jest Ruggeller Riet - 430 m n.p.m.

W księstwie panuje klimat przejściowy między kontynentalnym i morskim. Mimo górzystego położenia kraju temperatury są umiarkowane, a klimat łagodny, gdyż państwo znajduje się pod dużym wpływem południowego wiatru (fen). Zimy na terenach górzystych są chłodne, z dużą ilością opadów deszczu i śniegu oraz wysokim stopniem zachmurzenia, lecz temperatury zwykle nie spadają poniżej -15°C. W dolinach Renu średnia temperatura zimą to ok. 0°C. Lata są wilgotne, umiarkowanie ciepłe, z średnimi temperaturami ok. 20-28°C w dolinie i 18°C w wyżej położonych częściach kraju.

Na około 1/3 powierzchni kraju rosną lasy, w wyższych partiach gór dominuje roślinność typowo alpejska, a szczyty górskie pokryte są śniegiem.

1.2. Cechy charakterystyczne Liechtensteinu

Liechtenstein nie należy do Unii Europejskiej; jest członkiem EFTA od 1991 r. Jest to jedno z najbogatszych państw świata, a PKP na osobę należy do najwyższych na świecie. Księstwo, dzięki przychylnym przepisom i niskim podatkom, jest silnym ośrodkiem finansowym, bankowym i ubezpieczeniowym. Wiele zagranicznych podmiotów rejestruje w Liechtensteinie firmy i swoje przedstawicielstwa. Istotną rolę odgrywa też przemysł, najważniejszą gałęzią jest przetwórstwo metalu. W sektorze tym pracuje ok. 7000 osób. 1/3 pracowników zatrudniona jest w małych i średnich przedsiębiorstwach, wytwarzających produkty na potrzeby rynku krajowego. Stopa bezrobocia wynosi ok. 2,5%.

Liechtenstein, mający zaledwie 35 500 mieszkańców, oferuje aż 29 500 stanowisk pracy. Nie są w stanie zapełnić ich pracownicy krajowi, dlatego w księstwie pracuje aż 12 000 pracowników zza granicy, pochodzących głównie z Austrii, Niemiec i Szwajcarii. Od wielu lat w Liechtensteinie panuje spokój społeczny, który udało się osiągnąć w dużej mierze dzięki pełnemu zatrudnieniu.

Księstwo jest dziedziczną monarchią konstytucyjną. Głową państwa jest książę Hans-Adam II, który posiada bardzo rozległe uprawnienia. Rodzina Liechtenstein jest jedną z najstarszych nadal panujących rodzin szlacheckich.

Stolicą jest Vaduz (ok. 5 tys. mieszkańców), pozostałe większe miejscowości to Schaan, Triesen i Balzers.

Kraj jest podzielony na 11 gmin, są to: Balzers, Eschen, Gamprin, Mauren, Planke, Schaan, Schellenberg, Triesen, Triesenberg i Vaduz.

Liechtenstein to państwo gęsto zaludnione (218 os/ km²). Tylko 21% ludności zamieszkuje w miastach. Księstwo jest zróżnicowane pod względem narodowościowym, zaledwie 66% mieszkańców kraju stanowią Liechtensteinczy. Pozostałe nacje to Szwajcarzy (11%), Austriacy (6%), Niemcy i Włosi (po 3%) i inni (1%).

Pod względem wyznania kraj jest mniej zróżnicowany, 80% stanowią katolicy, 8% protestanci, islam wyznaje 3% populacji, a pozostali to osoby wyznające inne religie lub ateści.

Językiem urzędowym jest język niemiecki, aczkolwiek w życiu codziennym mieszkańcy Liechtensteinu posługują się dialektem allemańskim.

Obowiązującą walutą jest frank szwajcarski (CHF), 1CHF=100 centymów (rappów), ale euro jest również akceptowane w większości placówek handlowych i usługowych

Na mocy układu celnego ze Szwajcarią granica między tym krajem a Liechtensteinem jest otwarta, a granica księstwa z Austrią jest chroniona przez Szwajcarów. Nie ma ograniczeń co do kwoty posiadanych pieniędzy przy wwozie i wymianie.

Państwo nie posiada lotniska. Najbliższe porty lotnicze znajdują się w Zurychu (115 km), Altenrhein (50 km) i Friedrichshafen (85 km). Do Liechtensteinu można dojechać pociągiem (z przesiadkami w Berlinie lub Hanowerze oraz Zurychu lub Wiedniu). Podróż trwa około 20 godzin. Między Polską a księstwem nie ma bezpośrednich połączeń autokarowych, najlepiej wybrać autobus do Szwajcarii i tam przesiąść się do autokaru jadącego w kierunku Liechtensteinu. Jadąc samochodem najlepiej wybrać trasę przez Czechy lub Słowację i Austrię. Odległość między Polską a krajem nad Renem to ok. 1200 km.

1.3. Święta państwowe i religijne

1 stycznia – Nowy Rok

6 stycznia – święto Trzech Króli

2 lutego – święto Matki Boskiej Gromnicznej

19 marca – dzień świętego Józefa

Wielkanoc

1 maja – Święto Pracy

Dzień Wniebowstąpienia Pańskiego

Zielone Świątki

Boże Ciało

15 sierpnia – święto państwowe – wigilia urodzin ks. Franciszka Józefa II

8 września – narodziny Najświętszej Marii Panny

1 listopada – dzień Wszystkich Świętych

8 grudnia – Niepokalane Poczęcie NMP

24 grudnia – Wigilia Bożego Narodzenia

25, 26 grudnia – Boże Narodzenie

1.4. Telefony alarmowe i informacyjne

Numer kierunkowy do Liechtensteinu: +423

Telefony alarmowe:

- Policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe: 112
- Szpital w Vaduz: (+423) 235 44 11

W czasie weekendów, świąt i w nocy dyżurują specjalne służby ratownicze, zajmujące się nagłymi przypadkami. Do udziału w tego rodzaju dyżurach zobowiązani są wszyscy lekarze ogólni i specjaliści. Dwie główne gazety krajowe publikują codziennie nazwiska lekarzy i stomatologów, którzy danego dnia pełnią dyżur.

1.5. Adresy polskich placówek dyplomatycznych

Polska nie posiada placówki dyplomatycznej w Liechtensteinie. Ambasador RP w Szwajcarii jest akredytowany również w księstwie.

Adres Ambasady RP w Szwajcarii:

Elfenstrasse 20a,

3000 Berno 15

Tel. (+41) 31 358 02 02, 31 358 02 40

www.berno.polemb.net

1.6. Adresy informacyjnych stron internetowych o Liechtensteinie w języku angielskim

www.liechtenstein.li – oficjalna strona Księstwa Liechtenstein

www.tourismus.li – portal turystyczny poświęcony księstwu

www.welcome.li – baza firm i instytucji, zawierająca dane teleadresowe

www.fuerstenhaus.li – informacje o dworze księżęcym i rodzinie Liechtenstein

1.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

www.llv.li – strona administracji rządowej (w języku niemieckim)

2. Praca w Liechtensteinie

2.1. Podejmowanie pracy przez obywateli Polski w Liechtensteinie

2.1.1. Zasady dostępu obywateli Polski do rynku pracy

Obywatele polscy korzystają z prawa do swobodnego przepływu osób w ramach Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Wjazd i pobyt na terenie księstwa możliwy jest na podstawie ważnego paszportu lub dowodu osobistego (nowego i starego typu – stary wzór obowiązywał tylko do końca 2007 r.). Paszport musi być ważny minimum 3 miesiące dłużej od planowanego czasu pobytu.

Pobyt do 90 dni nie wymaga posiadania pozwolenia na pobyt, przy przebywaniu na terenie Liechtensteinu dłużej niż 3 miesiące należy uzyskać pozwolenie.

Rynek pracy w Liechtensteinie jest zamknięty. Osoby, które chciałyby podjąć pracę w tym kraju muszą uzyskać pozwolenie na pobyt i pracę. Najwięcej ofert skierowanych jest do fachowców z branży metalowej i budowlanej, dużo wakatów pojawia się także w gastronomii, hotelarstwie oraz usługach bankowych.

Pozwolenie na pobyt i pracę

Istnieją różne typy pozwoleń, każde z nich dotyczy innej kategorii osób i jego wydanie uzależnione jest od czasu i celu zamieszkania w księstwie. Rozróżnia się następujące typy zezwoleń:

- sezonowe (A) – upoważnia do podjęcia pracy przez maksymalnie 9 miesięcy w roku kalendarzowym i dotyczy w szczególności prac sezonowych w budownictwie i gastronomii
- na pobyt w celach zarobkowych lub w celu zamieszkania (B) – pozwolenie dla pracowników, osób samozatrudnionych i ich rodzin, pozwala na pobyt w księstwie przez maksymalnie 5 lat. Pozwolenie typu B może otrzymać także osoba pozostająca poza zatrudnieniem w Liechtensteinie czy innym kraju UE/EOG jeśli udowodni, że posiada wystarczające środki finansowe, aby utrzymać się i swoją rodzinę i nie korzystać z opieki społecznej. Osoby te muszą też posiadać ubezpieczenie medyczne, posiadać osobiste związki z Liechtensteinem i zamiar zamieszkania w księstwie na stałe.
- pozwolenie na krótki pobyt (L) – dla osób podejmujących pracę zarobkową przez maksymalnie 12 miesięcy, wydaje się je w sytuacji, gdy przedłożono umowę o pracę, stan zatrudnienia wynosi przynajmniej 50% i zatrudnienie cudzoziemca jest możliwe i uzasadnione. Pozwolenie może być przedłużone o maksymalnie 6 miesięcy. Po upływie ważności zezwolenia typu L należy niezwłocznie się wymeldować i opuścić kraj, niezależnie od nabytych praw z tytułu ubezpieczenia od bezrobocia (więcej informacji, podanie i broszury znaleźć można na stronie www.llv.li/amtstellen/llv-apa-bewilligungstypen_begriffsbestimmungen/llv-apa-kurzaufenthaltsbewilligung)
- rejestracja pracownika przygranicznego (GMB); dotyczy osób pracujących w Liechtensteinie ale powracających codziennie do swego kraju zamieszkania
- transgraniczne świadczenie usług (GDL)
- długoterminowa transgraniczna aktywność gospodarcza (GDG)
- pozwolenie na pobyt stały (C) – pozwolenie dla osób, które przebywały w Liechtensteinie przez 10 lat bez przerwy

Z punktu widzenia zatrudnienia najważniejszym pozwoleniem jest zezwolenie typu B. Władze księstwa wydają je bezpośrednio zainteresowanym osobom. Obowiązują limity wydawanych zezwoleń – 28 pozwoleń na pobyt rocznie dla osób aktywnych zawodowo, 8 – dla osób nieaktywnych. Wnioski o pozwolenie na pobyt składa się w Biurze ds. Cudzoziemców i Paszportów (Auslander-und Passamt). Do wniosku należy dołączyć kopię paszportu, umowę o pracę, dokumenty potwierdzające kwalifikacje zawodowe oraz uzasadnienie na piśmie. Osoby nieaktywne zawodowo zamiast kontraktu przedstawić muszą dowód posiadania środków finansowych, potwierdzenie, że dana osoba nie jest już aktywna zawodowo oraz dokument poświadczający ubezpieczenie medycznego i od nieszczęśliwych wypadków. O pozwolenie należy wystąpić najpóźniej 4 tygodnie przed planowanym podjęciem pracy lub przyjazdem do księstwa.

Istnieje także możliwość uzyskania pozwolenia na podstawie losowania, które obejmuje tylko obywateli państw EOG. Ilość pozwoleń wydawanych w ten sposób jest taka sama jak wydawanych w tradycyjny sposób. Losowanie jest kilkietapowe i od kandydatów wymaga się, poza złożeniem wniosku, dokonania opłaty w wysokości 80 CHF za pierwszy etap losowania i 200 CHF za następny oraz przedstawienia dokumentów potwierdzających zatrudnienie, prowadzenie transgranicznej działalności gospodarczej lub bycie w wieku emerytalnym i niezależności finansowej.

Podanie o wydanie pozwolenia na pobyt z prawem pracy oraz inne formularze i broszury do pobrania w PDF na: www.llv.li/amtstellen/llv-apa-bewilligungstypen_begriffsbestimmungen/llv-apa-aufenthaltsbewilligung

Instytucją odpowiedzialną za wydawanie pozwoleń na pobyt jest:

Biuro ds. Cudzoziemców i Paszportów (Ausländer- und Passamt - APA)
Heuweg 6
9490 Vaduz
Tel. (+423) 236 61 41, (+423) 236 61 44
Fax (+423) 236 61 65, (+423) 236 61 66
e-mail: info@apa.llv.li

2.1.2. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej w Liechtensteinie

Samodzielna działalność gospodarcza

Od 1 maja 2004 obywatele nowych państw członkowskich Unii Europejskiej mogą zakładać firmy jednoosobowe i spółki w Liechtensteinie na takich samych warunkach jak obywatele księstwa. Nowopowstałe firmy nie mogą jednak, przynajmniej do 30 kwietnia 2009 r., zatrudniać pracowników z nowych krajów UE.

Prowadzenie działalności gospodarczej wymaga rejestracji w Urzędzie Spraw Gospodarczych i uzyskania licencji. Wszystkie przedkładane w urzędzie dokumenty muszą być sporządzane w języku niemieckim. Dyplomy, certyfikaty, świadectwa pracy itp. muszą być przetłumaczone i potwierdzone za zgodność z oryginałem.

Osoby chcące rozpocząć działalność gospodarczą w Liechtensteinie muszą także zarejestrować się w Urzędzie ds. Cudzoziemców i Paszportów i otrzymać odpowiednie pozwolenie na pobyt.

Więcej informacji z powyższego zakresu uzyskać można kontaktując się z Urzędem Spraw Gospodarczych (Amt für Volkswirtschaft AVW)

Gerberweg 5
9490 Vaduz
fax: (+423) 236 68 89
E-mail: info.wirtschaft@avw.llv.li
www.avw.llv.li

Inne formy działalności gospodarczej

Liechtenstein to państwo, w którym przepisy podatkowe są bardzo korzystne, dlatego też wiele firm i holdingów lokuje swoje siedziby w księstwie, a większą część działalności prowadzi w innych państwach. Aby przenieść siedzibę istniejącej firmy do księstwa lub ustanowić nowy podmiot tego typu należy skontaktować się z prawnikiem lub z profesjonalnym zarządcą (mandatariuszem). Ich dane uzyskać można w Liechtensteińskim Stowarzyszeniu Profesjonalnych Mandatariuszy (Liechtensteinische Treuhändervereinigung – THV):

Bangarten 22, POB 814,
9494 Vaduz, tel. (+423) 231 19 19,
e-mail: info@thv.li,
www.thv.li

Instytucja ta wydaje także informatory o prowadzeniu działalności gospodarczej w księstwie, jej formach itp.

Przydatne informacji na temat wymagań i formalności związanych z zakładaniem spółek uzyskać można w Urzędzie Rejestracyjnym, który m.in. prowadzi rejestr gruntów i spółek handlowych.

Urząd Rejestracyjny (Grundbuch- und Öffentlichkeitsregisteramt - GBOERA)
Aeulestrasse 70

9490 Vaduz, Liechtenstein
Tel. +423 236 62 14
Fax +423 / 236 62 19
e-mail: infro.oera@gboera.llv.li
www.llv.li/amtstellen/llv-gboera-home

Transgraniczne świadczenie usług

Osoba prowadząca samodzielną działalność gospodarczą na terenie któregoś z państw EOG może przez określony czas świadczyć usługi na zasadzie samozatrudnienia w Liechtensteinie. W tym celu należy zarejestrować się w Urzędzie ds. Cudzoziemców i Paszportów i uzyskać odpowiednie pozwolenie na pobyt (pozwolenie typu GDL). Rejestracja nie jest wymagana, jeśli wykonywana usługa trwa krócej niż 8 dni lub 90 dni, jeśli osoba świadcząca usługę opuszcza codziennie kraj, po wykonaniu pracy (dot. pracowników przygranicznych). Takie same zasady dotyczą pracowników delegowanych do Liechtensteinu na czas wykonania usługi.

Jeśli osoba świadcząca usługi ma do wykonania w tym samym czasie więcej niż jedno zlecenie to musi zarejestrować każdą umowę. Urząd ds. Cudzoziemców i Paszportów za wydanie zezwolenia pobiera opłatę w wysokości 20 CHF. Pozwolenie wydawane jest na 90 dni. Jeśli z góry wiadomo, że wykonanie usługi będzie trwało dłużej niż 90 dni to można wystąpić o pozwolenie na całkowity czas trwania zlecenia. Trzeba o nie wystąpić na co najmniej 4 tygodnie przed planowanym rozpoczęciem prac, opłata wynosi 60 CHF.

Dokładniejsze informacje znaleźć można na stronie www.llv.li/pdf-llv-apa-gdl.pdf Tu znajduje się także podanie o zezwolenie/zatwierdzenie dla usług przygranicznych oraz broszura objaśniająca. Powyższy formularz można wydrukować, a następnie po wypełnieniu przesłać go z powrotem faxem lub pocztą do urzędu.

Osoby świadczące usługi transgraniczne muszą zarejestrować się także w Urzędzie Spraw Gospodarczych, aplikację należy złożyć najpóźniej 20 dni przed planowanym początkiem pracy. W urzędzie trzeba przedłożyć wypełnioną aplikację (do pobrania ze strony www.llv.li/pdf-llv-avw-gewerbegesuch_gdl.pdf) i dołączyć do niej kopię pozwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej w kraju pochodzenia (np. licencję, koncesję, wypis z rejestru handlowego itp.) i urzędowe potwierdzenie ważności ww. pozwolenia, wypełniony kwestionariusz o rejestracji jako osoba zobowiązana do płacenia podatku od towarów i usług oraz dowód uiszczenia opłaty za wydanie pozwolenia.

2.2. Sposoby poszukiwania pracy w Liechtensteinie

2.2.1. Publiczne służby zatrudnienia

Urzędowi Spraw Gospodarczych podlega Biuro Służb Zatrudnienia, którego rolą jest pośrednictwo pracy oraz pomoc osobom bezrobotnym w wyborze odpowiednich szkoleń czy form zatrudnienia. W biurze uzyskać można dane placówek oferujących osobom poszukującym pracy usługi z zakresu doradztwa zawodowego, kursy itp.

Więcej informacji znaleźć można na stronie: www.llv.li

2.2.2. Europejskie Służby Zatrudnienia EURES

W momencie przygotowywania informacji w Liechtensteinie nie ma doradców EURES (przynajmniej do 2008 r.). Ofert pracy w księstwie oraz informacji na temat warunków życia i pracy szukać można na stronie internetowej www.eures.europa.eu lub na stronie partnerstwa transgranicznego EURES Bodensee (Jezioro Bodeńskie) www.jobs-ohne-grenzen.org Partnerstwo

to zrzesza niemieckie, szwajcarskie i austriackie urzędy pracy, związki zawodowe i organizacje pracodawców, od 2007 r. jego członkami są także instytucje liechtensteińskie.

2.2.3. Niepubliczne agencje pośrednictwa pracy

Prywatne agencje pośrednictwa muszą być zarejestrowane, wpłacić kaucję i posiadać własny lokal. Agencje mogą pobierać „wpisowe” od osób rejestrujących się w bazie agencji. Zabronione jest pobieranie opłat od osób zarejestrowanych jako bezrobotne w urzędzie pracy (koszty „wpisowego” takich osób pokrywane są przez ubezpieczenie na wypadek bezrobocia).

Prywatne podmioty działające jako pośrednicy pracy zwykle rekrutują osoby w branży finansowej, bankowej i usługowej, często poszukiwani są kandydaci na stanowiska kierownicze.

Na stronie www.welcome.li w dziale „Jobs & Careers” znaleźć można informacje na temat agencji pośrednictwa pracy i ich dane teleadresowe. Większość stron internetowych agencji pośrednictwa pracy obsługiwana jest tylko w języku niemieckim.

2.2.4. Prasa

Ogłoszenia pracy publikują gazety i czasopisma np. „Liechtensteinem Wochenzeitung”, „Liechtensteinem Volksblatt”, „Liechteinstainer Vaterland”.

2.2.5. Inne sposoby poszukiwania pracy

Innym sposobem poszukiwania pracy jest nawiązywanie bezpośrednich kontaktów z firmami i instytucjami, w których chciałoby się podjąć pracę. Na stronie internetowej www.welcome.li znaleźć można dane teleadresowe firm i agencji rządowych.

2.2.6. Ubieganie się o pracę (wymagane dokumenty – CV, list motywacyjny i inne)

CV należy przygotować w języku niemieckim. Życiorys powinien być zwięzły, przejrzysty i krótki, najlepiej by mieścił się na jednej stronie (osoby z bogatym doświadczeniem zawodowym mogą przygotować maksymalnie 2 strony). CV powinno zawierać dane osobowe, informacje o doświadczeniu, wykształceniu, znanych językach obcych i umiejętności obsługi komputera.

List motywacyjny również powinien być przygotowany po niemiecku, najlepiej odręcznie. W dokumencie tym należy opisać swoje umiejętności, zdobyte doświadczenie oraz przedstawić motywację i argumenty przemawiające za powierzeniem kandydatowi danego stanowiska pracy. List nie powinien być dłuższy niż jedna strona. Do listu dołączyć należy kopie dyplomów i świadectw pracy.

2.3. Warunki pracy

2.3.1. Rodzaje umów o pracę

Umowa o pracę może być zawarta w formie pisemnej lub ustnej, ale w interesie pracownika jest postaranie się, by umowa została spisana. Umowa może zostać zawarta na okres próbny na czas jednego miesiąca, przy czym jeśli jest w formie pisemnej to może być przedłużona do trzech miesięcy.

W umowie zawarte muszą być takie informacje jak: imię, nazwisko, adres pracodawcy, dane pracownika, miejsce pracy, zakres obowiązków, data rozpoczęcia pracy, czas trwania stosunku

pracy, długość okresu wypowiedzenia, tygodniowy lub dzienny czas pracy, wysokość wynagrodzenia i wymiar urlopu.

2.3.2. Czas pracy

Tygodniowy czas pracy

Maksymalny tygodniowy czas pracy w biurach i zakładach to 45 godzin, pozostali pracownicy mogą pracować nie więcej niż 48 godzin tygodniowo. Dla osób pracujących w wieku 15-18 lat maksymalny czas pracy to 40 godzin tygodniowo.

Okres odpoczynku

Czas pracy w ciągu doby musi być zorganizowany w taki sposób, by zapewnić osobom zatrudnionym co najmniej 11 kolejnych godzin odpoczynku.

Pracownicy są także uprawnieni do przerwy w pracy, trwającej co najmniej 15 minut w ciągu dnia pracy, przekraczającego 5 godz. 30 min. Przy pracy przez 7 godzin dziennie należy się pracownikowi 30 minut przerwy, przy pracy powyżej 9 godzin – 60 minut.

Dniem wolnym od pracy jest niedziela.

2.3.3. Urlop wypoczynkowy

Osoby zatrudnione na podstawie umowy na okres powyżej trzech miesięcy mają prawo do czterech tygodni urlopu wypoczynkowego w roku. Pracownikom z co najmniej dwudziestoletnim stażem pracy oraz pracownikom poniżej 20 roku życia przysługuje pięć tygodni urlopu wypoczynkowego rocznie.

Pracownicy służby cywilnej i biurowi mają zagwarantowane 23 dni urlopu rocznie.

W przypadku choroby lub wypadku członka rodziny pracownik może liczyć na dodatkowe 3 dni wolne od pracy.

2.3.4. Wynagrodzenie za pracę

W Liechtensteinie nie ma ustawowej płacy minimalnej. W wielu sektorach wynagrodzenia ustalane są pomiędzy Izbą Przemysłowo-Handlową, Związkiem Pracodawców i Związkiem Zawodowym w formie odpowiednich zapisów w układach zbiorowych. Umowy te mają być zaporą przed dumpingiem płacowym i są renegocjowane mniej więcej co dwa lata.

2.3.5 Okres wypowiedzenia umowy o pracę

Przy umowie zawartej na okres próbny obowiązuje siedmiodniowy okres wypowiedzenia, umowa przestaje obowiązywać z końcem tygodnia. Jeśli umowa została zawarta na rok okres wypowiedzenia wynosi miesiąc, przy umowach dłuższych niż rok, lecz krótszych niż 10 lat – dwa miesiące. Maksymalny okres wypowiedzenia to trzy miesiące i dotyczy umów zawartych na co najmniej 10 lat.

Prawo w Liechtensteinie wprowadza także ochronę przed wypowiedzeniem z powodu choroby. Przy umowie zawartej na mniej niż 12 miesięcy okres ochronny wynosi 30 dni. Dla umów zawartych na okres 2-5 lat czas ochrony przed wypowiedzeniem to 90 dni, okres ten wzrasta do 180 dni przy umowie zawartej na więcej niż 6 lat.

Pracodawca nie może również wypowiedzieć umowy o pracę kobiecie będącej w ciąży, a także w pierwszych 16 tygodniach po urodzeniu dziecka.

2.4. Podatki

2.4.1. Podatek dochodowy od osób fizycznych i od majątku

Wszystkie osoby fizyczne, które mają rezydencję na terenie Liechtensteinu lub którzy przebywają na terenie księstwa w celach zarobkowych zobowiązane są do opłacania podatku dochodowego. Po rozpoczęciu pracy w księstwie należy zarejestrować się w urzędzie gminy, w której się przebywa, podając także dane pracodawcy, datę rozpoczęcia pracy itp. dla celów podatkowych.

W księstwie obowiązuje wspólne opodatkowanie małżonków, należny podatek wylicza się uwzględniając także niepełnoletnie dzieci pozostające na utrzymaniu rodziców. Opodatkowaniu podlegają dochody z pracy najemnej, samozatrudnienia, renty, emerytury, zasiłki dla bezrobotnych itp.

Zaliczka na poczet podatku dochodowego pobierana jest przez pracodawcę z wynagrodzenia pracownika i przekazywana jest do urzędu skarbowego.

W Liechtensteinie obowiązuje progresywna skala podatkowa. Minimalna stawka podatku dochodowego od osób fizycznych to 3,24%, maksymalna – 17,01%. Przy rocznym dochodzie nie przekraczającym 24000 CHF nie trzeba płacić podatku. Stawka podatku majątkowego to minimalnie 0,162%, maksymalnie – 0,8505%.

Po zakończeniu roku podatkowego podatnicy są zobowiązani do przekazania rocznego zeznania podatkowego i dokonania, w razie potrzeby, dopłaty należnego podatku. W sytuacji gdy zbyt duże zaliczki na podatek zostały pobrane, urząd zwraca niesłusznie zapłaconą kwotę. Na podstawie zeznania rocznego we wrześniu lub październiku w nowym roku podatkowym urząd gminy przesyła ostateczne wyliczenie przychodu, dochodu, zapłaconych podatków itp.

Więcej informacji na temat uzyskać można w Urzędzie Podatkowym (Steuerverwaltung):

Lettstrasse 37

9490 Vaduz

Tel. (+423) 23661 11

www.llv.li/amtsstellen/llv-stv-home

2.4.2. Podatek VAT

Podstawowa stawka podatku VAT wynosi 7,6%. Do niektórych transakcji stosuje się obniżoną stawkę w wysokości 2,4%. Specjalną stawkę podatku VAT w wysokości 3,6% objęte są usługi związane z nieruchomościami (wynajem mieszkań itp). Niektóre rodzaje transakcji są zwolnione z podatku VAT np. związane z kulturą, religią, edukacją czy działalnością charytatywną.

Osoby prowadzące samodzielną działalność gospodarczą w Liechtensteinie muszą odprowadzać podatek VAT, jeśli roczny obrót firmy przekracza sumę 75 000 franków szwajcarskich.

2.4.3. Inne podatki i opłaty lokalne

Osoby mieszkające i pracujące w Liechtensteinie muszą liczyć się także z istnieniem podatków pośrednich. Poza VAT-em zalicza się do nich np. opłaty stemplowe (skarbowe). Jest to podatek od niektórych rodzajów transakcji. Wyróżnia się trzy rodzaje opłat: związane z emisją papierów wartościowych, podatek obrotowy i podatek od składek ubezpieczeniowych.

Podatkiem w wysokości 4% obłożone są także dywidendy od papierów wartościowych emitowanych przez instytucje krajowe.

Podatek należy także zapłacić w sytuacji uzyskania zysków ze sprzedaży nieruchomości położonej w księstwie. Jego wysokość zależy od czasu posiadania nieruchomości przez właściciela przed sprzedażą i wynosi od 3,24% do 34,02% zysku ze sprzedaży (cena sprzedaży minus koszty inwestycji i budowy nieruchomości).

W księstwie istnieje także obowiązek zapłaty podatku spadkowego od wartości nabytego majątku (ruchomego i nieruchomego). W sytuacji odziedziczenia nieruchomości po osobie mieszkającej na stałe w Liechtensteinie lub gdy nieruchomość położona jest w księstwie spadkobierca zobowiązany jest do opłacenia podatku w wysokości 1%-5% wartości nieruchomości. Jeśli spadkobiercami są członkowie najbliższej rodziny kwota należnego podatku obniżana jest o 50%.

Podobne zasady obowiązują także przy wyliczaniu podatku od darowizny, obowiązek jego zapłaty spoczywa na osobie obdarowanej, jeśli jest rezydentem w Liechtensteinie i nie zapłaciła wcześniej ww. podatku w żadnym innym państwie. Stawki podatku to od 0,5% do 27% wartości darowizny.

2.5. Zabezpieczenie społeczne

2.5.1. Świadczenia z ubezpieczeń społecznych – beneficjenci i warunki uzyskania

2.5.1.1. Emerytura

System emerytalny Liechtensteinu opiera się na trzech filarach. Pierwszy to obowiązkowe ubezpieczenie państwowe, obejmujące wszystkie osoby mieszkające lub/i pracujące w Liechtensteinie. Drugi to również obowiązkowe ubezpieczenie pracownicze, trzeci filar to dobrowolne ubezpieczenie dodatkowe.

Wysokość składki emerytalnej na pierwszy filar wynosi **7,6% dochodu, z czego po 3,8%** płaci osoba ubezpieczona i pracodawca. Składki muszą płacić także osoby niepracujące, a zamieszkujące w księstwie i mające co najmniej 20 lat. Składka na emerytalny fundusz zakładowy (II filar) wynosi 6% (pracodawca i pracownik płacą po 3%).

Ustawowy wiek emerytalny w Liechtensteinie to 64 lata, ale w praktyce najwięcej osób odchodzi na emeryturę w wieku 60-70 lat, gdyż system księstwa charakteryzuje się w tym względzie dużą elastycznością.

Aby starać się o przyznanie uprawnień emerytalnych trzeba być ubezpieczonym w księstwie przez co najmniej rok. Nie ma znaczenia narodowość czy miejsce zamieszkania osoby starającej się o świadczenia. Wysokość emerytury zależy od okresu ubezpieczenia oraz od średnich rocznych dochodów. Świadczenie z funduszu emerytalnego otrzymuje się miesięcznie, z tym że emerytura w grudniu wypłacana jest dwukrotnie.

2.5.1.2. Świadczenia na wypadek choroby

Wszyscy pracownicy powyżej 15 roku życia, którzy są zatrudnieni w firmie mającej siedzibę lub przedstawicielstwo w Liechtensteinie muszą być objęci ubezpieczeniem na wypadek choroby. Do tego ubezpieczenia zgłasza pracownika pracodawca. Zasiłki są zazwyczaj wypłacane jako procent od wynagrodzenia.

Podleganie ubezpieczeniu chorobowemu nie jest obowiązkowe w przypadku osób samozatrudnionych lub pracujących mniej niż 8 godzin tygodniowo. Te osoby mogą jednak ubezpieczyć się dobrowolnie.

Wynagrodzenie za czas choroby przysługuje od drugiego dnia niezdolności do pracy aż do ostatniego dnia przebywania na zwolnieniu chorobowym. Świadczenie przysługuje przez maksymalnie 720 dni w ramach 900 następujących po sobie dni. Należne wynagrodzenie w przypadku pełnej niezdolności do pracy to przynajmniej 80% pensji.

2.5.1.3. Świadczenia z tytułu macierzyństwa

Kobiety mieszkające w Liechtensteinie, które urodzą dziecko, mają prawo do jednorazowego zasiłku w wysokości 2300 CHF lub 2800 CHF w przypadku ciąży mnogiej. Koszty porodu i pobytu w szpitalu pokrywa ubezpieczenie zdrowotne.

Każda pracująca kobieta ma prawo do 20 tygodni urlopu macierzyńskiego, przy czym 16 tygodni musi przypadać po urodzeniu dziecka. W czasie urlopu macierzyńskiego kobiecie przysługuje wynagrodzenie chorobowe, w wysokości co najmniej 80% wynagrodzenia (jeśli była ubezpieczona przez nie mniej niż 270 dni). Zarówno matka jak i ojciec mogą również skorzystać z trzymiesięcznego, niepłatnego urlopu wychowawczego.

Kobiety samozatrudnione lub nieposiadające dochodu ze względu na prowadzenie domu również mogą starać się o zasiłek macierzyński. Jego wysokość uzależniona jest od dochodu małżonków lub samotnej matki - czym niższy dochód tym wyższa kwota zasiłku, jaką można otrzymać. Aby ubiegać się o ten zasiłek trzeba być rezydentem w Liechtensteinie. Kobiety będące obywatelkami któregoś z krajów EOG, jeśli nie spełniają warunku dot. rezydencji, muszą udowodnić przynajmniej trzyletni okres pobytu i zamieszkania w księstwie, ich mężowie – co najmniej pięcioletni. Więcej informacji na powyższy temat uzyskać można kontaktując się z Urzędem Spraw Gospodarczych (AVW):

Gerberweg 2

9490 Vaduz

Tel.: (+423) 236 68 71 – zasiłki macierzyńskie

Tel. : (+423) 236 68 72 – urlop macierzyński, świadczenie z tytułu urodzenia dziecka

2.5.1.4. Renta z tytułu niezdolności do pracy

Wszystkie osoby ubezpieczone w systemie emerytalnym są również ubezpieczone na wypadek niezdolności do pracy. Składki opłacają pracownicy, osoby niepracujące lecz mieszkające w księstwie, pracodawcy i państwo. Ich wysokość wynosi 0,75% przychodu.

W przypadku choroby i dłuższej niezdolności do pracy w pierwszej kolejności odpowiednie instytucje starają się przywrócić daną osobę do aktywności zawodowej poprzez np. szkolenia i kursy służące przekwalifikowaniu, doradztwo zawodowe, pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Przez pierwszy rok niezdolności do pracy nie otrzymuje się renty, można natomiast liczyć na świadczenia wypadkowe lub chorobowe.

O rentę inwalidzką starać się może osoba, która była niezdolna do pracy przez co najmniej rok i nie rokuje na odzyskanie pełni zdrowia, a uszczerbek na zdrowiu wynosi przynajmniej 40%. Warunkiem otrzymania renty jest także opłacanie składek na fundusz rentowy przez co najmniej 12 miesięcy i bycie ubezpieczonym w momencie pojawienia się niezdolności do pracy.

Wysokość świadczenia rentowego uzależniona jest od stopnia niezdolności do pracy – przy pełnej niezdolności do pracy otrzymuje się 100% płatności, przy częściowej – 50% lub 25%.

Pracownicy ubezpieczeni w drugim filarze mogą liczyć na dodatkową rentę pracowniczą, którą mogą otrzymywać do osiągnięcia wieku emerytalnego. W przypadku pełnej niezdolności do pracy osoba ubezpieczona uzyskać może min. 30% swych średnich zarobków. Świadczenia są wypłacane nawet wtedy, gdy osoba niezdolna do pracy zamieszka w innym kraju.

Renta może być zawieszona na prośbę osoby ubezpieczonej na okres do trzech lat np. w sytuacji gdy dana osoba chce podjąć próbę powrotu do aktywności zawodowej. Renta może być też w każdej chwili przywrócona.

2.5.1.5. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych

Ubezpieczenie wypadkowe obejmuje wszystkie osoby pracujące, włączając praktykantów, stażystów, wolontariuszy, osoby pracujące w domu itp. Fundusz pokrywa koszty leczenia, transportu medycznego, leków, a także zasiłki z tytułu niezdolności do pracy z powodu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Ubezpieczenie obejmuje także wypadki nie związane z pracą, jeśli dana osoba jest zatrudniona na pełny lub niepełny etat i pracuje co najmniej 8 godzin tygodniowo.

Osoby samozatrudnione i członkowie rodziny, zatrudnieni w rodzinnych biznesach nie podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu wypadkowemu, mogą jednak ubezpieczać się dobrowolnie.

Płatnikiem składek na ubezpieczenie na wypadek chorób zawodowych i z tytułu wypadków przy pracy jest pracodawca, natomiast składki z tytułu ubezpieczenia od wypadków niezwiązanych z pracą są potrącane z pensji pracownika i wynoszą 1,01% wynagrodzenia.

Jeśli w wyniku wypadku przy pracy osoba jest częściowo lub całkowicie niezdolna do pracy należy jej się zasiłek. Uprawnienia do świadczenia nabywa się drugiego dnia po zaistnieniu wypadku, zasiłek wypłacany jest aż do momentu odzyskania zdolności do pracy lub nabycia uprawnień emerytalnych lub śmierci osoby uprawnionej. W przypadku pełnej niezdolności do pracy wysokość zasiłku wynosi 80% dochodu, w sytuacji częściowej niezdolności do pracy zasiłek jest zmniejszany proporcjonalnie. Jeśli osoba utraciła w wyniku wypadku przy pracy zdolność do pracy i leczenie nie daje szans na odzyskanie zdrowia to dana osoba może starać się o przyznanie wypadkowej renty inwalidzkiej.

2.5.2. Inne świadczenia socjalne – beneficjenci i warunki uzyskania

2.5.2.1. Świadczenia rodzinne

Dodatki rodzinne

Warunkiem do otrzymania większości świadczeń rodzinnych jest bycie rezydentem w Liechtensteinie, aczkolwiek niektóre płatności (np. dodatek rodzinny) należą się także osobom, nie spełniającym powyższego warunku, o ile pracują w Liechtensteinie (np. pracownicy przygraniczni).

Dodatek rodzinny przysługuje na każde dziecko do osiemnastego roku życia, niezależnie od dochodu rodziców. Zasiłek wypłacany jest miesięcznie. Wysokość dodatku to 280 CHF na dzieci poniżej 10 roku życia i 330 CHF na dzieci starsze oraz na bliźniaki, trojaczki itp.

Osoby samotnie wychowujące dzieci mogą również liczyć na dodatkowe zasiłki państwowe, w wysokości 110 CHF miesięcznie.

Zasiłki za urodzenie dziecka, dodatki rodzinne i dodatki dla samotnych matek/ojców wypłacane są przez specjalny Fundusz Rodzinny (Familienausgleichskasse – FAK), który w przypadku osób pracujących przekazuje należne pieniądze pracodawcy, który następnie wypłaca je pracownikowi wraz z wynagrodzeniem. Więcej informacji uzyskać można w biurze FAK:

Biuro ds. Zasiłków Rodzinnych (Familienausgleichskasse – FAK)

Gerberweg 2, Vaduz

Tel.: (+423) 238 16 56

www.ahv.li

Ulgi podatkowe

Rodziny posiadające dzieci mogą liczyć także na różnorodne ulgi podatkowe. Można odliczać np. koszty poniesione na edukację dzieci, transport dzieci do szkół itp. Na ulgi liczyć mogą także osoby samodzielnie wychowujące dzieci. Więcej informacji uzyskać można kontaktując się z Urzędem Podatkowym:

Lettstr. 37
9490 Vaduz
Telephone: (+423) 236 68 17
www.llv.li/amtsstellen/llv-stv-home

Pozostałe świadczenia dla rodzin

Rodzice, którzy pracują i w związku z tym muszą zatrudnić opiekunki do dzieci lub zostawiać dzieci w żłobkach i dziennych punktach opiekuńczych, i przy tym nie mają zbyt wysokich dochodów, mogą starać się o pomoc państwową. Kwota zasiłku wyliczana jest indywidualnie, w zależności od sytuacji materialnej rodziny.

Rodziny posiadające dzieci mogą starać się także o dodatek mieszkaniowy na pokrycie np. kosztów wynajmu mieszkania czy czynszu. Więcej informacji:

Urząd Spraw Społecznych (Amt für Soziale Dienste)
9494 Schaan
Tel. (+423) 236 72 72
www.llv.li/amtsstellen/llv-asd-home

2.5.2.2. Ubezpieczenie na wypadek śmierci współmałżonka, rodzica

Częścią składową funduszu emerytalnego są składki na fundusz na wypadek śmierci współmałżonka. W sytuacji śmierci żony lub męża, którzy byli przez co najmniej rok ubezpieczeni pozostali przy życiu współmałżonek może wnioskować o przyznanie świadczenia. Jego wysokość wynosi do 80% hipotetycznej emerytury zmarłej osoby. Przyznając świadczenie pod uwagę bierze się czas trwania małżeństwa, wiek żyjącego współmałżonka, posiadanie dzieci itp. W przypadku gdy wdowa/wdowiec otrzymuje już własną emeryturę lub rentę i nabywa prawo do świadczenia po mężu/żonie niższe ze świadczeń zostaje zawieszane.

Dzieci do 18 roku życia lub do 25 jeśli się uczą mają prawo do renty rodzinnej w przypadku śmierci któregoś z rodziców. Wysokość świadczenia to maksymalnie 40% hipotetycznej emerytury lub renty zmarłej osoby. W sytuacji śmierci obojga rodziców dzieci mają prawo do otrzymywania podwójnej renty.

Jeśli zmarła osoba była ubezpieczona w pracowniczym funduszu emerytalnym (II filar) i zmarła zanim osiągnęła wiek emerytalny to wdowa/wdowiec i dzieci mają prawo do renty rodzinnej i otrzymują ją do momentu, w którym zmarła osoba osiągnęłaby wiek emerytalny.

2.5.2.3. Świadczenia z tytułu bezrobocia

Ubezpieczenie od bezrobocia

W księstwie istnieje obowiązkowe ubezpieczenie na wypadek bezrobocia. Finansowane jest ono przez pracowników, pracodawców i państwo. Wysokość składki na ten fundusz wynosi 0,5%

wynagrodzenia (po 0,25% ze strony pracodawcy i pracownika do maksymalnej rocznej granicy wynoszącej 97200 CHF), państwo finansuje 20% wypłat z funduszu.

Przyznawaniem i wypłatą zasiłków dla osób bezrobotnych zajmuje się Urząd Spraw Gospodarczych. Są one ograniczone w czasie, a ich kwota jest ustalana indywidualnie.

Warunki nabycia prawa do zasiłku dla bezrobotnych

Osoba, która chciałaby otrzymać zasiłek musi udowodnić, że w ciągu ostatnich dwóch lat przynajmniej przez 6 miesięcy podlegała obowiązkowemu ubezpieczeniu na wypadek bezrobocia. Kolejnym warunkiem jest fakt zamieszkania w Liechtensteinie oraz nie posiadanie uprawnień emerytalnych. Osoba chcąc otrzymać świadczenie dla bezrobotnych musi być również chętna i zdolna do podjęcia pracy.

Okres pobierania zasiłku

Okres otrzymywania świadczenia uzależniony jest od wieku osoby starającej się o zasiłek. Maksymalny czas pobierania zasiłku to dwa lata. Minimalny okres otrzymywania świadczenia to 250 dni, okres ten wydłuża się do 400 dni, jeśli osoba bezrobotna ma więcej niż 50 lat. Bezrobotnym powyżej 60 roku życia przysługuje prawo do pobierania zasiłku przez co najmniej 500 dni.

Inne formy wsparcia osób bezrobotnych

Osobom ubezpieczonym, które straciły pracę w budownictwie lub ogrodnictwie w okresie od grudnia do marca z powodu niesprzyjających warunków pogodowych przysługuje krótkoterminowy zasiłek dla osób bezrobotnych.

Ubezpieczeni, którzy stracili zatrudnienie w wyniku bankructwa firmy również mogą liczyć na wsparcie w formie zasiłku (do maksymalnej wysokości trzech pensji z ostatniego półrocza).

Więcej informacji z powyższego zakresu udziela Urząd Spraw Gospodarczych (AVW)

Gerberweg 2

9490 Vaduz

Tel: (+423) 236 68 86

www.llv.li/amtstellen/amt_fuer_volkswirtschaft/llv-avw-home

2.5.4. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

www.llv.li/amtstellen/llv-avw-arbeit/llv-avw-arbeit-arbeitslosenversicherung.htm

3. Warunki życia

3.1. Zakwaterowanie

Wynajem mieszkań

Szukając mieszkania do wynajęcia najłatwiej skorzystać jest z usług agencji nieruchomości. Ogłoszeń o mieszkaniach można szukać także w gazetach codziennych. Przy podpisywaniu umowy najmu zwykle wymagane jest wpłacenie kaucji w wysokości jednomiesięcznego czynszu, która zostanie zwrócona po zakończeniu umowy, jeśli stan mieszkania nie uległ pogorszeniu. Często wymaga się też ubezpieczenia OC mieszkania na wypadek powstania szkód.

Ceny wynajmu mieszkań w Liechtensteinie są bardzo wysokie, różnią się w zależności od standardu i lokalizacji. Koszt najmu dwupokojowego mieszkania może wahać się od 900 CHF do 1700 CHF za miesiąc. Trudno jest wynająć tanie mieszkanie, aczkolwiek rodziny o niskich dochodach mogą liczyć na pomoc państwa (dopłaty do czynszu).

3.2. Prawo jazdy

Prawo jazdy wydane w którymś z krajów UE/EOG jest ważne w księstwie i nie musi być wymieniane. Jednak osoby, które osiedlają się w Liechtensteinie powinny w ciągu 12 miesięcy przesłać kopię prawa jazdy do urzędu zajmującego się wydawaniem uprawnień do kierowania pojazdami (Motorfahrzeugkontrolle, Gewerbeweg 4, 9490 Vaduz, tel. +423 236 61 11, e-mail: info@mfk.llv.li) lub można wymienić swoje krajowe prawo jazdy na liechtensteińskie.

3.3. System edukacji w Liechtensteinie

Przedszkole

Przedszkole to pierwszy etap systemu edukacyjnego księstwa, uczęszczają do niego dzieci w wieku 4-7 lat. Wiek, w którym dziecko trafi do przedszkola jest elastyczny i uzależniony od jego indywidualnego poziomu rozwoju. Za przedszkole się nie płaci. Nie ma obowiązku posyłania dzieci do przedszkola, wyjątek stanowią jednak dzieci, które nie mówią po niemiecku. Dla nich drugi rok przedszkola jest obowiązkowy. Dzieci uczęszczają w tym czasie na lekcje języka niemieckiego, na poziomie dostosowanym do ich potrzeb. Zwykle po dwóch latach przedszkola dzieci rozpoczynają naukę w szkole podstawowej. Większość dzieci (ok. 90%) w Liechtensteinie korzysta z edukacji przedszkolnej.

Szkoła podstawowa

Nauka w szkole podstawowej trwa 5 lat. Edukacja jest obowiązkowa i nieodpłatna. Dzieci, które ukończyły sześć lat do końca czerwca danego roku, mogą rozpocząć naukę w szkole podstawowej. Dzieci uczą się przedmiotów takich jak: matematyka, niemiecki, plastyka, muzyka, wychowanie fizyczne, religia, technika, wiedza o społeczeństwie; w trzeciej klasie dochodzi język angielski. W piątej klasie nauczyciele wystawiają opinię o uczniu (nie stosuje się stopni) i sugerują wybór szkoły ponadpodstawowej, właściwej, ich zdaniem, dla dziecka. Rodzice również dokonują wyboru szkoły ponadpodstawowej, jeśli nie pokrywa się on z opinią nauczyciela, dziecko musi zdawać egzamin wstępny do danej szkoły. Uczniowie po ukończeniu V klasy do wyboru mają szkołę ponadpodstawową ogólną, szkołę realną, gimnazjum.

Szkoła ponadpodstawowa (ogólna)

Szkoła ta zapewnia ogólną edukację i obejmuje cztery klasy (poziom VI, VII, VIII i IX). Na tym etapie uczniowie przygotowują się do zdobycia wykształcenia zawodowego. Po pierwszym lub drugim roku nauki uczniowie mogą przenieść się do szkoły realnej, jeśli osiągają dobre wyniki w nauce. Postępy w nauce oceniane są za pomocą stopni (skala numeryczna). Uczniowie kończący ten typ szkoły otrzymują arkusz ocen i mają możliwość dalszego kształcenia zawodowego. Szkołę ponadpodstawową ogólną wybiera 28% uczniów, kończących szkołę podstawową.

Szkoła realna

Szkoła realna przygotowuje uczniów do edukacji w policealnych szkołach zawodowych, na drugim poziomie kształcenia w gimnazjum lub do nauki w różnego rodzaju szkołach średnich i policealnych w Austrii. Szkoła realna obejmuje naukę na poziomie od VI do IX. Po każdym roku nauki możliwe jest przeniesienie się do gimnazjum – po pierwszym, drugim i trzecim roku możliwy jest transfer na ten sam poziom, po czwartym trzeba powtarzać rok. Postępy w nauce oceniane są za pomocą stopni. Edukacja w na tym poziomie kształcenia kończy się egzaminem i uzyskaniem arkusza ocen. Ten typ szkoły wybiera 50% uczniów.

Gimnazjum

Niższy etap gimnazjum obejmuje trzy lata, wyższy – cztery. Uczniowie, którzy ukończą naukę na niższym poziomie decydują w jakiej dziedzinie chcą się dalej kształcić, mając do wyboru pięć bloków programowych – „lingua” (głównie łacina i język włoski), „języki nowożytne”, „muzyka, sztuka i edukacja”, „prawo i ekonomia”, „matematyka i nauki przyrodnicze”. Gimnazjum ma za zadanie przygotować uczniów do nauki w szkołach wyższych. Edukacja kończy się maturą, która daje prawo wstępu na uniwersytety w Szwajcarii i Austrii, bez konieczności zdawania egzaminów wstępnych. Gimnazjum jest wybierane przez 22% uczniów, kończących szkołę podstawową.

„10 klasa”

Mieszkańcy Liechtensteinu mają obowiązek uczęszczać do szkoły przez co najmniej 9 lat. Osoby, które ukończyły dziewiątą klasę w szkole realnej i ponadpodstawowej ogólnej mogą dobrowolnie kształcić się przez dodatkowy rok, wybierając jeden z bloków programowych, przygotowujących ich do dalszej edukacji lub pracy.

Szkoła zawodowa

Obejmuje cztery bloki i oferuje kształcenie w dziedzinie transportu i handlu, sztuk stosowanych, hotelarstwa i dla pomocy medycznych.

Technikum

Ten rodzaj szkoły oferuje każdemu, kto ukończył szkołę zawodową możliwość uzyskania wykształcenia średniego technicznego i matury. Nauka trwa co najmniej 4 semestry, można wybierać pomiędzy kursami z biznesu, projektowania, technologii informacyjnej i komunikacyjnej oraz techniki. Po ukończeniu szkoły uzyskuje się dyplom (Berufsmatura), który upoważnia do studiowania na uczelniach wyższych w Liechtensteinie, Austrii i Szwajcarii.

Szkoły wyższe

W Liechtensteinie można kształcić się w trzech instytucjach szkolnictwa wyższego (Międzynarodowa Akademia Filozofii – szkoła prywatna, Uniwersytet Nauk Społecznych, Uniwersytet Nauk Stosowanych) oraz na państwowym uniwersytecie i w instytucie.

3.3.1 Staże

Jako członek EOG Liechtenstein uczestniczy w programach UE, mających na celu doskonalenie systemu szkoleń zawodowych i edukacji. Programy te obejmują wymiany międzynarodowe młodych

pracowników, po zakończeniu przez nich podstawowego szkolenia zawodowego (MOJA), praktykantów (Exchange), studentów (FAMOUS), stażystów i nauczycieli (CEDEFOP) oraz różne programy w ramach SOCRATESA. Szczegółowe informacje na temat programów stażowych i edukacyjnych uzyskać można kontaktując się z Urzędem ds. Szkoleń Zawodowych (Amt für Berufsbildung) www.llv.li/amtsstellen/llv-abb-home

Przydatne informacje znaleźć można także na stronie: www.llv.li/amtsstellen/llv-sa-amtsgeschaefte-eu-programme.

Urząd ds. Szkoleń Zawodowych rozwija również programy, mające zachęcać pracodawców w Liechtensteinie do przyjmowania bezrobotnych absolwentów na praktyki i staże. Firmy, które zdecydują się przyjąć na staż absolwenta mogą liczyć na zwrot 60% wydatków poniesionych na wypłacone stażystom wynagrodzenie. Pracodawca musi podpisać ze stażystą/praktykantem umowę i zaoferować mu stanowisko związane z jego wykształceniem.

Bardzo popularną formą zdobywania doświadczenia i kwalifikacji zawodowych jest odbywanie płatnych praktyk zawodowych w sektorze przemysłu, handlu, usług i administracji. O przyjęcie na taki staż starać się mogą osoby, które ukończyły szkoły zawodowe i chcą pracować w wybranym zawodzie. Praktyki trwają 3-4 lata i kończą się egzaminem. Ok. 75% absolwentów szkół zawodowych i technicznych korzysta z tej formy edukacji i pracy. Koordynacją praktyk/staży dla absolwentów szkół zawodowych zajmuje się Urząd ds. Szkoleń Zawodowych.

3.3.2. Stypendia i kredyty studenckie

Liechtenstein oferuje dotacje dla osób uczących się w formie stypendiów i nieoprocentowanych pożyczek. Uprawnienie do tego rodzaju pomocy zależy od narodowości osoby starającej się, rezydencji, dochodu rodziny i instytucji kształcącej. O dofinansowanie ubiegać się mogą osoby, które potrafią udowodnić trzyletni, nieprzerwany lub pięcioletni okres zamieszkania w księstwie lub których przynajmniej jedno z rodziców ma stałe miejsce zamieszkania w Liechtensteinie. Biuro Stypendialne przyznaje stypendia i pożyczki na studia, a także na udział w zagranicznych programach edukacyjnych i językowych. Wysokość dotacji uzależniona jest od dochodów rodziny. Pożyczki na cele edukacyjne, gwarantowane przez państwo, nie są oprocentowane i muszą być spłacone w ciągu 6 lat, poczynając od 18 miesięcy po zakończeniu nauki.

3.4. Uznawalność dyplomów i kwalifikacji dla celów zawodowych

Przed wyjazdem za granicę trzeba sprawdzić, czy wykształcenie uzyskane w Polsce będzie automatycznie uznane w Liechtensteinie lub czy wyuczony zawód znajduje się na liście zawodów regulowanych. Jeśli jest to zawód regulowany to uzyskane kwalifikacje nie będą uznane automatycznie, ale trzeba będzie nostryfikować wszystkie dyplomy. Informacji na ten temat udziela punkt NARIC/ENIC (Centrum Informacji nt. Uznawalności Wykształcenia Uzyskanego Za Granicą):

Informationsstelle für Anerkennungsfragen [NARIC Liechtenstein]
Schulamts
Europark
Austrasse 79
FL – 9490 Vaduz
Tel. +423/ 236 67 58
Fax: +423/ 236 67 71

e-mail: helmut.konrad@sa.llv.li
www.enic-naric.net/index.aspx?c=Liechtenstein

3.5. Kursy języka narodowego

Osoby planujące pobyt i pracę w Liechtensteinie powinny liczyć się z koniecznością nauki języka niemieckiego. Dzieci w wieku przedszkolnym, nie mówiące po niemiecku muszą uczęszczać do przedszkola i brać udział w lekcjach językowych. Również szkoły organizują intensywne kursy dla dzieci nie mówiących po niemiecku. Kursy trwają maksymalnie rok, po tym czasie dziecko jest gotowe do nauki w szkołach w księstwie. Rodzice dzieci nie mówiących po niemiecku powinni jak najszybciej po osiedleniu się w Liechtensteinie skontaktować się z Urzędem ds. Edukacji w celu omówienia kwestii związanych z edukacją dzieci. Dane urzędu:

Urząd ds. Edukacji (Schulamt)
Austrasse 79
9490 Vaduz
Tel. +423 236 67 70
www.schulnetz.li

Istnieje również instytucja, której celem jest pomoc w integracji kobiet pochodzących z zagranicy (INFRA). Organizacja oferuje darmowe kursy językowe, poradnictwo zawodowe oraz usługi doradcze i informacyjne. Dane instytucji:

Centrum Kontaktowo-Informacyjne dla Kobiet (INFRA)
Landstrasse 92
9494 Schaan
Tel. (+423) 232 08 80
e-mail: inra@schaan.li
www.3laenderfrauen.org

Pozostałe osoby chcące się uczyć języka niemieckiego powinny skontaktować się z jedną z wielu instytucji, oferujących kursy języka niemieckiego dla obcokrajowców np. z:

Centrum Edukacji Dorosłych (Arbeitsstelle für Erwachsenenbildung)
In der Stein-Egerta 26
9494 Schaan
Tel. +423 232 48 22,
e-mail: info@stein-egerta.li
www.stein-egerta.li
lub

Stowarzyszenie Edukacji Międzykulturowej (Verein für interkulturelle Bildung)
Postfach 850
9494 Schaan,
Tel. +423 230 17 20

3.6. System opieki zdrowotnej w Liechtensteinie

3.6.1. Ogólne zasady dostępu do usług medycznych w Liechtensteinie

Obcokrajowcy mogą korzystać ze wszystkich placówek służby zdrowia. W Liechtensteinie jest tylko jeden szpital, który mieści się w Vaduz (adres: Heiligkreuz 25, 9490 Vaduz, tel. +423 235 44

11). Pacjenci mogą zostać przyjęci na leczenie szpitalne po otrzymaniu skierowania od lekarza. W przypadkach nagłych można się zgłaszać bezpośrednio do szpitala. Należy przedstawić lekarzowi lub administracji szpitala Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego i dowód tożsamości.

3.6.2. Ubezpieczenie zdrowotne

Wszystkie osoby mieszkające lub pracujące w Liechtensteinie muszą posiadać ubezpieczenie medyczne. Odpowiednią polisę można wykupić u jednej z kilku działających w księstwie firm ubezpieczeniowych. Dostępnych jest kilka opcji ubezpieczeniowych (ogólne, pół-prywatne, prywatne), dających różne uprawnienia. Wysokość składki zdrowotnej uzależniona jest od wieku osoby ubezpieczonej i wybranego rodzaju ubezpieczenia. Pracodawca jest zobowiązany do pokrycia połowy składek.

Opłaty

Za porady lekarskie i leczenie ambulatoryjne w szpitalu ponosi się opłaty ryczałtowe. Zwolnione z opłat są osoby poniżej 20. roku życia, emeryci zaś mają zniżkę w wysokości 50%. Pobyt w szpitalu jest bezpłatny, chyba że korzysta się z sali jednoosobowej i innych świadczeń ponadstandardowych – należy wówczas ponieść ich koszty. Ubezpieczenie pokrywa pełne koszty leków na receptę znajdujących się na liście leków refundowanych (za pozostałe trzeba zapłacić pełną cenę). Leczenie dentystyczne nie jest objęte systemem ubezpieczenia zdrowotnego i jest w pełni płatne. Transport sanitarny na terytorium Liechtensteinu jest nieodpłatny.

3.6.3. Dokumenty niezbędne do uzyskania świadczeń medycznych

Z dniem 1 stycznia 2006 r. nastąpiły istotne zmiany dotyczące dokumentów niezbędnych do uzyskania świadczeń medycznych w krajach UE/EOG. Dotychczasowy papierowy formularz E 111 przestał obowiązywać, zastąpiony przez plastikową Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego (EKUZ). Karta nie jest dowodem ubezpieczenia w Narodowym Funduszu Zdrowia uprawniającym do świadczeń zdrowotnych na terytorium Polski, co oznacza, że osoba ubezpieczona w NFZ może posługiwać się EKUZ wyłącznie w innych państwach członkowskich.

Prawo do otrzymania Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego mają osoby ubezpieczone w Narodowym Funduszu Zdrowia. Każda osoba ubezpieczona, także członek rodziny, otrzymuje własną kartę.

Karta jest wydawana osobom wyjeżdżającym czasowo do innego państwa członkowskiego, np.:

- w celach turystycznych;
- w celu odwiedzenia rodziny lub znajomych;
- w związku z krótką podróżą służbową;
- w celu podjęcia studiów;
- pracownikom oddelegowanym do pracy za granicę przez polskiego pracodawcę.

Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego nie przysługuje osobom, które przestały podlegać polskiemu ustawodawstwu, np. w związku z podjęciem pracy w innym państwie członkowskim, oraz osobom, których ubezpieczenie w NFZ wygasło.

Aby otrzymać Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego należy złożyć wniosek w Oddziale Wojewódzkim lub Delegaturze Narodowego Funduszu Zdrowia właściwym ze względu na miejsce zamieszkania. Wniosek można otrzymać w Oddziale lub Delegaturze albo pobrać na stronie www.nfz.gov.pl/ue/index.php?katnr=5&dzialnr=4&artnr=1828

EKUZ uprawnia do korzystania z niezbędnych świadczeń zdrowotnych w innym państwie członkowskim w takim zakresie, który umożliwi kontynuowanie zaplanowanego pobytu w tym państwie w bezpiecznych warunkach z medycznego punktu widzenia.

Karta uprawnia do korzystania w innych państwach z opieki tylko tych placówek, które działają w ramach powszechnego systemu ochrony zdrowia. Za leczenie prywatne pacjent musi zapłacić we własnym zakresie. W większości państw także placówki, działające w ramach powszechnego systemu ochrony zdrowia, pobierają pewne opłaty od ubezpieczonych. EKUZ nie zwalnia z poniesienia tych kosztów.

3.6.4. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

www.nfz.gov.pl/ue/index.php?katnr=5&dzialnr=2&artnr=1503&b=1&szukana=Liech - Narodowy Fundusz Zdrowia

Data przygotowania informacji:

Wrzesień 2008 r.

Osoba przygotowująca informacje:

Doradca EURES Iwona Dobkiewicz z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w KOSZALINIE